

theater, cabaret en viering zijn onderdelen die vaak terugkeren in de programma's. Liefst horen daar bekende namen bij; dat vergroot de kans op succes. Zo had het festival Terug naar het Begin in mei onder anderen acteur Hakim, filosoof Coen Simon, Martin Simek, zangeres Nynke Laverman, schrijver Toon Tellegen en dichter Marjoleine de Vos weten te verleiden tot optredens in de oude kerken van Appingedam en omstreken. Ruim 1200 mensen kwamen erop af. De organisatie jubelde na afloop dat "het uitverkochte festival de regio op de kaart heeft gezet".

Zonder dominee

Martin Hoondert, universitair docent Muziek, religie en ritueel in Tilburg, schaart dergelijke events onder culturele diaconie, een term die hij leent van Richard Bot van het bisdom Rotterdam. Hoondert: "De kerk treedt naar buiten, de cultuur in. Door het tonen van haar culturele erfgoed laat ze zien wat ze allemaal in huis heeft. Dat gebeurt op vele plekken, vooral in de vorm van concerten: kerken zetten hun gebouw open en bieden hun muziek aan de brede gemeenschap van de stad aan." Hoondert vindt dat "een serieuze taak" van de kerk. "Zo kun je, zonder dominee als het ware, iets van je rijke traditie en diepgang laten zien. Niet uit pastorale of leerstellige motieven of uit bekeringsjiver, maar gewoon omdat je iets moois wilt laten zien of horen, en dan ook nog eens

'Het uitverkochte festival heeft de regio op de kaart gezet'

iets wat mensen diep kan raken. Wat mij betreft gebeurt dat nog veel vaker. Laat het maar zien. Het gebouw zelf kan een rol spelen, of de kunst of de muziek. Maar er is ook een rijke traditie van goede auteurs, dichters, schrijvers en theologen. Als je dan toch een festival wilt organiseren, waarom dan geen religieus poëziefestival?"

De festivals doen het immers goed in Nederland, sterker nog, hun aantal neemt alleen maar toe. Zeker in de zomer kun je nauwelijks een stad binnenrijden zonder op een aankondiging te stuiten van alweer een uniek festival. Vooral muziekfestivals floreren, of het nou gaat om pop of klassiek. Op klassiek gebied verdringen de festivals volgens Hoondert gaandeweg zelfs de concertcultuur: omdat ze zelf als een soort 'keurmerk' fungeren, kunnen ze spannender programmeren.

Musica Sacra

Een mooi voorbeeld daarvan vindt Hoondert *Musica Sacra* – 'van gregoriaans tot hedendaags, van west naar oost, van delicaat tot groots' – dat in september weer in Maastricht plaats heeft. Een van zijn promovendi doet er onderzoek naar. Bij het succes spelen behalve de muziek zelf ook de thematiek en de vaak bijzondere concertlocaties een rol. Doordat mensen elkaar op het meerdaagse festival soms kunnen treffen tijdens dezelfde voorstellingen, ontstaat er een gedeelde ervaring die Hoondert – "wat ongrijpbaar" – het festivalgevoel noemt. "Je ontdekt dat je niet de enige bent die van de ene naar de andere locatie loopt; er lopen nog twintig anderen die je al eerder hebt gezien." Het delen van die ervaring, de contacten, de klanken – "je zit samen in een soort klankruimte" – leidt tot een gevoel van saamhorigheid, *communitas*. Dat gevoel past volgens de docent ook bij religieuze ervaringen, maar komt daar niet per se

mee overeen. Dat hangt er maar vanaf hoe je het als bezoeker zelf duidt. "De wijze waarop mensen zelf betekenis geven aan hun ervaringen, staat voor mij voorop. Ik kan er als wetenschapper van alles opplakken, ik kan zeggen dat het om religie-achtige verschijnselen gaat, maar belangrijker is of mensen zelf dat religie-achtige etiket erop plakken."

Bij een festival als *Musica Sacra* liggen die religieuze ervaringen wellicht eerder voor het oprapen dan op bijvoorbeeld de Zwarte Cross of een heavy metal festival, al gaat het daar volgens sommige wetenschappers ook om meer of minder uitgesproken religieuze verschijningsvormen. Hoondert: "De organisatoren van *Musica Sacra* spreken zelf van een seculiere sacraliteit. Het gaat over het sacrale, maar niet gebonden aan een instituut of kerkleer. Mensen kunnen zich verbonden voelen met een groter geheel, *communitas* ervaren, opgetild worden in de tijd, ja zelfs de eeuwigheid ervaren – daar gaat het allemaal over."

De Weg

De komende editie van *Musica Sacra* heeft als thema: De Weg. "Hoe zijn wij vandaag de dag onderweg?", luidt de vraag op de website. "Het voortdurend moeten presenteren is de mantra van ons tijdsgewricht. Langzaam maar zeker ontstaat een tegenbeweging: het volgen van een goed proces op weg naar resultaten en het daarin ontdekken van verdiepende reflectie en creativiteit verschijnt als een nieuw licht aan de horizon. Zo voltrekt zich in het op weg zijn een aanlokkelijk perspectief, een gevoel van meer bij zichzelf zijn, een verdiept ervaren van het leven tot nu toe." De beschrijving had in het programma van de Tour van de Ziel tijdens de Utrechtse Kerkennacht niet misstaan. De verschillen tussen de seculiere en de religieuze sacraliteit zijn misschien ook niet meer zo groot. 'Opgetild worden' of 'een kippenvelmoment' beleven kan op vele plekken, binnen en buiten de kerk. Martin Hoondert: "Dat de kerken deze weg inslaan, is positief. Het is veel meer dan: o, de kerk wil er ook bij horen of o, ze wil zich ook eens laten zien. Het is een serieuze poging om ook via de culturele weg iets voor mensen te betekenen." ●

Trompetmuziek bij de oud-katholieken. "Eigenlijk te gemakkelijk."